

Anders leren lezen en schrijven

Dit blad is op zoek naar ontwerpen voor een veerkrachtige toekomst. Prima, die hebben we nodig. Maar veerkrachtig wordt de toekomst alleen, als de mensen veerkrachtig zijn. De kwestie is dus: hoe help je mensen veerkracht te ontwikkelen? Met een blad als dit bereik je in het beste geval alle mensen die weleens iets lezen. De mensen die dat niet doen, omdat ze het simpelweg niet kunnen, bereik je nooit. Net die groep mensen groeit als kool.

AUTEUR ERIK MOONEN

Erik Moonen is taaldocent aan de Universiteit Hasselt en auteur van *Exit dyslexie*.
Zeker leren lezen met de Alfabetcode.
www.alfabetcode.be

Lezen als bron van veerkracht

De betrouwbaarste informatie over hoe goed jongeren lezen komt van twee internationale onderzoeksprogramma's: PIRLS (*Progress in International Reading Literacy Study*) en PISA (*Programme for International Student Assessment*). PIRLS test om de vijf jaar de leesvaardigheid bij kinderen van tien, PISA doet dat bij jongeren van vijftien. Volgens het PISA-onderzoek van 2016 haalde in Vlaanderen een jongere op vijf niet eens het middelmatige niveau. In 2006 was dat 'maar' een op tien. Het aantal zwakke lezers is dus in tien jaar tijd verdubbeld. Daarnaast wordt de groep zwak lezende kinderen van tien ook steeds groter. Die groeien op en zorgen

binnenkort wellicht voor – alweer – meer zwakke lezers bij PISA. In Nederland gaat het net zo: daar is intussen al een kwart van de jongeren laaggeletterd. Dat alles is niets minder dan een ramp. Een zwakke lezer is volgens PISA namelijk iemand die niet goed genoeg kan lezen om te kunnen deelnemen aan het maatschappelijke leven. Zwakke lezers zitten vaker en langer tegen hun zin zonder baan, ze moeten vaker een beroep doen op allerlei bijstandsprogramma's en ze zijn vaker chronisch ziek. Goede lezers hebben veel betere kansen op een veerkrachtig leven.

Waarom leren ze het niet?

Iedereen zou op school goed moeten leren lezen. Maar dat gebeurt dus niet. Hoe komt dat? De gebruikelijke antwoorden op die vraag hebben meestal met de leerlingen te maken: hebben die wel genoeg boeken in huis, zijn ze niet dyslectisch? Maar er zijn een aantal elementen die men over het hoofd ziet.

Praten maakt deel uit van onze natuur. Als kinderen contact hebben met mensen die het kunnen, beginnen ze het helemaal vanzelf ook te leren. Net zoals ze leren lopen. Schrijven en lezen daarentegen zijn culturele vaardigheden. Het zijn technieken, vaardigheden die men moet aanleren, net als fietsen en autorijden. Tenzij er een mentale of fysieke handicap in de weg loopt, is er echter geen enkele reden om aan te nemen dat sommige kinderen die technieken nooit zouden kunnen leren.

De mindset van de leerkracht

Daarom noemen we kinderen beter nooit taalzwak, leeszwak of dyslectisch. Zulke etiketten worden al gauw barrières. Laat je ze weg, dan hou je de weg naar leersucces open. Dat is ook de betekenis van de titel van mijn boek: vertrek zonder etiket. En vraag je, als het voor sommige kinderen niet lijkt te lukken, niet af of die kinderen niet leeszwak zijn. Vraag je af of je didactiek niet kindzwak was.

Boven: goede pengreep

Rechts: Erik Moonen

Start bij wat kinderen al kunnen

Daarom ging ik op zoek naar een manier om zoveel mogelijk kinderen en liefst iedereen vlot te leren lezen en foutloos te leren schrijven.

Wie mensen iets wil aanleren, moet twee dingen goed voor ogen houden. Een: wat moeten ze precies leren? Twee: wat weten ze daar al over?

We gaan kinderen leren hoe ze vlot met het schrift omgaan. Dat schrift is een code die de klanken van gesproken taal omzet in de tekens van geschreven taal.

Die tekens zijn letters, het schrift is een alfabetcode. Kinderen van zes zijn in de regel niet vertrouwd met geschreven taal, maar met gesproken taal wel.

Woorden als *bos* en *doos* kunnen ze perfect onderscheiden.

Voor elke klank in zulke woorden heeft het schrift een letter of een lettercombinatie. Dus leren we ze eerst de klanken van *bos* en *doos* apart zeggen: /b/, /o/, /s/ en /d/, /oo/, /s/. Slakkentaal spreken noemen we dat voor het gemak. Slakkentaal begrijpen is van die klanken woorden maken. Zodra kinderen woorden als *boswachtershuisje* en *brandweerauto* in slakkentaal kunnen uitspreken en begrijpen, kunnen ze de letters leren schrijven waarmee je klanken opschrijft. Als je kinderen vertrouwd wilt maken met het schrift, moet je ze dus eerst leren schrijven. Daardoor leren ze namelijk ook lezen: alles wat je kunt schrijven, kun je ook lezen. Maar wat je kunt lezen, kun je niet noodzakelijk schrijven.

De alfabetcode

Aanvankelijk leren we kinderen 42 klanken en de meest waarschijnlijke manier om die te schrijven. Die reeks basiskoppelingen is ondubbelzinnig: elke klank wordt altijd op dezelfde manier geschreven, elke letter – elke lettercombinatie – wordt altijd op dezelfde manier gelezen. Met die basiskoppelingen kunnen ze verrassend veel schrijven: *goochelaar* en *industrie* zijn basiscodewoorden. Daarna leren kinderen alles wat van die basiscode afwijkt.

We oefenen veel op juist en goed handschrift. Schrijven met de hand is trouwens een krachtig leermiddel. Kinderen die met de hand schrijven om bijvoorbeeld de medeklinkerverdubbeling in te oefenen, hebben maar half zoveel tijd nodig als

kinderen die oefeningen maken op een laptop. En studenten die hun spiekbriefjes schrijven, hebben die briefjes veel minder vaak nodig, dan studenten die ze hebben getypt.

Begrijpend lezen

Technisch lezen, decoderen, is de tekens op het blad omzetten in de klanken van gesproken taal. Zodra dat gebeurt, is begrijpen wat er staat geen leesprobleem meer, maar een taalprobleem. In die zin verschilt begrijpen wat je leest, niet wezenlijk van begrijpen wat je iemand hoort zeggen. Dat laatste is lastiger als de akoestiek slecht is. Zo ook is begrijpend lezen lastiger voor wie de klanken maar moeizaam in de letertekens herkent. Begrijpend lezen is dus een kwestie van twee dingen: moeiteloos decoderen en beheersing van de schrijftaal, Algemeen Standaardnederlands.

Op Freinetschool TintelTuin in Zoutleeuw is zo'n Alfabetcode-aanpak al tien jaar realiteit. In Nederland gaan vooral *remedial teachers* ermee aan de slag. Belangrijkste reden: er zijn geen uitvallers. Elk kind dat het programma van bij het begin volgt wordt een vlotte lezer en een trefzekere speller met een prima handschrift. TintelTuin en de initiatieven die erop zijn gevolgd, bieden leesonderwijs dat kinderen veerkrachtiger maakt.

Meer info over de techniek is te vinden in *Exit dyslexie. Zeker leren lezen met de Alfabetcode*, Erik Moonen, 2019, Uitgeverij Manteau, 464 p. ISBN: 9789022336540

Goed uit te leggen vormgeving

Niet uit te leggen vormgeving

Analysekaart per week

